

SOCIOLOGIJA

Ispitni katalog
za državnu maturu
u školskoj godini 2022./2023.

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

ISPITNI KATALOG ZA **DRŽAVNU Maturu** U ŠKOLSKOJ GODINI 2022./2023.
SOCIOLOGIJA

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

SADRŽAJ

UVOD	5
1. PODRUČJA ISPITIVANJA	6
2. OBRAZOVNI ISHODI	7
3. STRUKTURA ISPITA	10
4. TEHNIČKI OPIS ISPITA	11
4.1. TRAJANJE ISPITA	11
4.2. IZGLED ISPITA I NAČIN RJEŠAVANJA	11
4.3. PRIBOR	11
5. OPIS BODOVANJA	12
6. PRIMJERI ZADATAKA	13
6.1. PRIMJER ZADATKA VIŠESTRUKOGA IZBORA	13
6.2. PRIMJER ZADATKA KRATKOGA ODGOVORA	14
6.3. PRIMJERI SKUPINE ZADATAKA	15
7. PRIPREMA ZA ISPIT	19

Napomena:

Ispitni materijali iz Sociologije pisani su prema Hrvatskome pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (<http://www.ihjj.hr>, 2013.).

U obrazovnim ishodima preuzetim iz kurikuluma napravljene su jezične korekcije sukladno normi hrvatskoga standardnog jezika.

UVOD

Sociologija je izborni predmet državne mature.

Ispitni katalog za državnu maturu iz Sociologije temeljni je dokument ispita u kojemu su navedeni i objašnjeni sadržaji, kriteriji te načini ispitivanja i vrednovanja znanja u školskoj godini 2022./2023. Usklađen je s odobrenim kurikulumom Sociologije za gimnazije.¹

Sadrži sedam poglavlja:

1. Područja ispitivanja
2. Obrazovni ishodi
3. Struktura ispita
4. Tehnički opis ispita
5. Opis bodovanja
6. Primjeri zadataka
7. Priprema za ispit.

U prvome i drugome poglavlju navedeno je što se ispituje u ispitu. U prvome poglavlju navedena su područja ispitivanja, a u drugome ključna znanja i vještine koje pristupnik² treba usvojiti.

U trećemu, četvrtome i petome poglavlju opisani su način ispitivanja, struktura i oblik ispita, vrste zadataka te način rješavanja i vrednovanja zadataka.

U šestome poglavlju navedeni su primjeri zadataka s detaljnim objašnjenjem, a u sedmome poglavlju objašnjeno je na koji se način treba pripremiti za ispit.

¹ NN, br. 7/19 (22. 1. 2019.), Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Sociologija za gimnazije u Republici Hrvatskoj

² Termin „pristupnik” u ispitnome katalogu podrazumijeva rodnu razliku te se odnosi i na pristupnice i na pristupnike.

1. PODRUČJA ISPITIVANJA

Ispitom državne mature iz Sociologije provjerava se dostignuta razina znanja i razumijevanja društvene stvarnosti te sposobnost interpretacije i analize socioloških sadržaja iz triju područja, odnosno triju domena nastavnoga kurikuluma iz Sociologije:

- *Sociološka imaginacija*
- *Pojedinac i društvo*
- *Analiza suvremenoga društva.*

2. OBRAZOVNI ISHODI

U ovome su poglavlju za svako područje ispitivanja navedeni obrazovni ishodi, odnosno konkretni opisi onoga što pristupnik mora znati i razumjeti da bi ostvario željeni rezultat u ispitivanju državne mature iz Sociologije.

Tablica 1. Razrada obrazovnih ishoda

1. PODRUČJE SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA		
OBRAZOVNI ISHODI IZ KURIKULUMA	POTPODRUČJE	RAZRADA OBRAZOVNIH ISHODA
Kritički propituje društvene odnose, pojave i procese u neposrednoj okolini. (SOC A.1.)	1.1. Sociološki pogled na društvo	<ul style="list-style-type: none"> ♦ prepoznati sociološki pogled na društvo ♦ opisati sociološku imaginaciju ♦ prepoznati osnovne metode i vrste istraživanja u sociologiji ♦ razlikovati zdravorazumski pristup od znanstvenoga pristupa ♦ navesti osnovne etape sociološkoga istraživanja
	1.2. Društvena struktura i promjena	<ul style="list-style-type: none"> ♦ usporediti značajke modernih i tradicionalnih društava ♦ opisati društvenu mikrorazinu i društvenu makrorazinu ♦ opisati povijesni razvoj društava ♦ opisati društvenu promjenu ♦ usporediti norme i vrijednosti različitih društava
	1.3. Sociološki pojmovi i perspektive	<ul style="list-style-type: none"> ♦ usporediti osnovne teorijske perspektive u sociologiji ♦ imenovati ključne autore pojedinih perspektiva ♦ opisati temeljne pojmove klasičnih autora u sociologiji

2. PODRUČJE POJEDINAC I DRUŠTVO		
OBRAZOVNI ISHODI IZ KURIKULUMA	POTPODRUČJE	RAZRADA OBRAZOVNIH ISHODA
Analizira društvene i kulturne različitosti, nejednakosti i identitete. (SOC B.1.)	2.1. <i>Kultura i devijantnost</i>	<ul style="list-style-type: none"> ♦ opisati kulturu i njezine sastavnice ♦ usporediti simbole i rituale različitih društava ♦ usporediti različite supkulture ♦ objasniti devijantnost ♦ usporediti različita objašnjenja devijantnosti ♦ opisati povezanost devijantnoga ponašanja i različitih društvenih institucija
	2.2. <i>Društvena nejednakost, stratifikacija i pokretljivost</i>	<ul style="list-style-type: none"> ♦ usporediti društvenu nejednakost i stratifikaciju ♦ razlikovati teorijske perspektive u tumačenju društvene stratifikacije ♦ opisati povijesne i suvremene oblike stratifikacije ♦ razlikovati vrste društvene pokretljivosti
	2.3. <i>Identitet</i>	<ul style="list-style-type: none"> ♦ opisati vrste identiteta ♦ opisati promjene identiteta u suvremenome društvu ♦ usporediti identitet u tradicionalnome i modernome društvu ♦ opisati povezanost društvenoga identiteta i društvene nejednakosti i stratifikacije
Analizira suvremenu obitelj. (SOC B.2.)	2.4. <i>Obitelj i brak</i>	<ul style="list-style-type: none"> ♦ opisati obitelj kao društvenu instituciju ♦ usporediti vrste obitelji ♦ opisati funkcije suvremene obitelji ♦ opisati promjene u suvremenoj obitelji ♦ opisati društvenu uvjetovanost uloga u obitelji ♦ opisati povezanost promjena unutar obitelji s promjenama u ostalim društvenim institucijama ♦ razlikovati vrste braka ♦ usporediti različite bračne i obiteljske stilove života u suvremenome društvu ♦ prepoznati povezanost društvene stratifikacije i obrazovanja na društvenu instituciju braka

3. PODRUČJE ANALIZA SUVREMENOGA DRUŠTVA		
OBRAZOVNI ISHODI IZ KURIKULUMA	POTPODRUČJE	RAZRADA OBRAZOVNIH ISHODA
Objašnjava društvo i društvenost. (SOC C.1.)	3.1. Društveno djelovanje i interakcija	<ul style="list-style-type: none"> ♦ objasniti društveno djelovanje ♦ opisati povezanost norma i vrijednosti ♦ opisati ljudsku interakciju i mreže društvenih odnosa ♦ objasniti primarne i sekundarne društvene grupe ♦ razlikovati kolektivno ponašanje od ponašanja u društvenim grupama ♦ opisati osnovne oblike kolektivnoga ponašanja ♦ opisati društvene pokrete
	3.2. Socijalizacija	<ul style="list-style-type: none"> ♦ objasniti socijalizaciju ♦ razlikovati vrste socijalizacije ♦ razlikovati čimbenike socijalizacije ♦ objasniti utjecaj različitih čimbenika na socijalizaciju pojedinca ♦ opisati sastavnice društvene strukture ♦ razlikovati društvene uloge ♦ povezati mikrorazinu i makrorazinu društvene strukture ♦ razlikovati temeljne društvene institucije
Razumije društvene institucije, društvenu strukturu i društvene promjene. (SOC C.2.)	3.3. Društvena struktura i njezine sastavnice	<ul style="list-style-type: none"> ♦ opisati sastavnice društvene strukture ♦ razlikovati društvene uloge od društvenih položaja ♦ povezati mikrorazinu i makrorazinu društvene strukture ♦ razlikovati temeljne društvene institucije
	3.4. Društvene promjene	<ul style="list-style-type: none"> ♦ opisati promjene društvenih institucija u suvremenome društvu ♦ prepoznati suvremene društvene procese i promjene ♦ opisati povezanost globalnih promjena i temeljnih društvenih institucija ♦ prepoznati kulturne promjene u suvremenome društvu ♦ prepoznati utjecaj tehnološkoga razvoja i suvremenoga načina života na komunikaciju i zdravlje

3. STRUKTURA ISPITA

Ispit državne mature iz Sociologije sadrži 33 zadatka.

U tablici 2. prikazana je struktura ispita prema području ispitivanja i vrsti zadataka.

Tablica 2. Struktura ispita prema području ispitivanja i vrsti zadataka

PODRUČJE	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA	ZADATCI KRATKOGA ODGOVORA	SKUPINA ZADATAKA	
1. Sociološka imaginacija	6	2	5	
2. Pojedinaac i društvo	5	5		
3. Analiza suvremenoga društva	5	5		
UKUPNO	16	12	5	33

Skupina zadataka je kombinacija više vrsta zadataka vezanih za određeni polazni sadržaj koji može biti tekst ili grafički prikaz.³ Sadrži pet zadataka vezanih za polazne sadržaje. U skupini zadataka postoje dvije vrste zadataka vezane za polazni sadržaj. Prva se sastoji od dvaju zadataka kratkoga odgovora, a druga od jednoga zadatka kratkoga odgovora i jednoga zadatka produženoga odgovora.

Bodovanje skupine zadataka detaljnije je opisano u tablici 3.

3 Izvori polaznih sadržaja mogu biti dnevne novine, internetski portali, znanstveni i stručni članci i literatura te službeni statistički podatci (Državni zavod za statistiku, EUROSTAT i dr.).

4. TEHNIČKI OPIS ISPITA

Tehnički opis ispita podrazumijeva trajanje ispita, izgled i način rješavanja ispita te pribor za rješavanje ispita.

4.1. TRAJANJE ISPITA

Ispit traje **90** minuta bez stanke.

Vremenik provedbe bit će objavljen na mrežnoj stranici Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja (www.ncvvo.hr).

4.2. IZGLED ISPITA I NAČIN RJEŠAVANJA

Pristupnik dobiva sigurnosnu vrećicu u kojoj su ispitna knjižica, list za odgovore i list za koncept.

Važno je pozorno pročitati tekst općih uputa i tekst uputa za rješavanje zadataka i označavanje točnih odgovora.

Primjeri uputa za rješavanje pojedinih vrsta zadataka nalaze se u poglavlju *Primjeri zadataka*.

U zadatcima zatvorenoga tipa (zadatci višestrukoga izbora) pristupnik mora označiti točne odgovore znakom X na listu za odgovore. Ako pristupnik označi više od jednoga odgovora, zadatak će se bodovati s 0 (nula) bodova bez obzira na to što je među označenima i točan odgovor.

U zadatcima otvorenoga tipa pristupnik mora odgovoriti kratkim odgovorom riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom (zadatci kratkoga odgovora) ili odgovoriti s nekoliko rečenica na za to predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici (zadatci produženoga odgovora). Ako pristupnik pogriješi, treba precrtati netočan odgovor, staviti ga u zagradu, napisati točan odgovor i staviti paraf (isključivo skraćeni potpis, a ne puno ime i prezime) pokraj točnoga odgovora.

Pri rješavanju zadataka otvorenoga tipa pristupnici mogu upotrebljavati list za koncept, ali na kraju moraju svoje odgovore čitko upisati na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

4.3. PRIBOR

Tijekom pisanja ispita dopušteno je upotrebljavati isključivo kemijsku olovku kojom se piše plavom ili crnom bojom.

5. OPIS BODOVANJA

Pristupnik u ispitu može ostvariti **40** bodova.

Broj bodova prema području ispitivanja i vrsti zadataka prikazan je u tablici 3.

Tablica 3. Broj bodova prema području ispitivanja i vrsti zadataka

PODRUČJE	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA	ZADATCI KRATKOGA ODGOVORA	SKUPINA ZADATAKA	
1. Sociološka imaginacija	6	2	12	
2. Pojedinač i društvo	5	5		
3. Analiza suvremenoga društva	5	5		
UKUPNO	16	12	12	40

Opis bodovanja za svaku vrstu zadatka prikazan je u tablici 4.

Tablica 4. Opis bodovanja za svaku vrstu zadatka

VRSTA ZADATAKA	MODEL BODOVANJA
Zadatak višestrukoga izbora	1 bod – točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor, odgovor nije označen ili je označeno više odgovora
Zadatak kratkoga odgovora	1 bod – navedeni su svi elementi točnoga odgovora 0 bodova – nije naveden nijedan element točnoga odgovora ili je odgovor nepotpun
Zadatak produženoga odgovora	2 boda – navedeni su i objašnjeni svi elementi točnoga odgovora 1 bod – naveden je i objašnjen jedan ili nekoliko elemenata točnoga odgovora 0 bodova – nije naveden nijedan element točnoga odgovora ili je odgovor nepotpun
Skupina zadataka	U skupini zadataka postoje dvije vrste zadataka vezane za polazni sadržaj. Prva se sastoji od dvaju zadataka kratkoga odgovora, a točno riješeni zadatak donosi 2 boda . Druga se sastoji od jednoga zadatka kratkoga odgovora i jednoga zadatka produženoga odgovora, a točno riješeni zadatak donosi 3 boda . Zadatci kratkoga i produženoga odgovora boduju se prema modelima bodovanja za pojedinu vrstu zadatka.

PODRUČJE ISPITIVANJA: 3. *Analiza suvremenoga društva*

POTPODRUČJE ISPITIVANJA: 3.1. *Društveno djelovanje i interakcija*

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti primarne i sekundarne društvene grupe

BODOVANJE: 1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor, odgovor nije označen ili je označeno više odgovora

6.2. PRIMJER ZADATAKA KRATKOGA ODGOVORA

Zadatak kratkoga odgovora sastoji se od upute (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i osnove (najčešće pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

Uputa za rješavanje zadataka kratkoga odgovora glasi:

U sljedećim zadacima odgovorite kratkim odgovorom (riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom).

Odgovore upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Točan odgovor donosi jedan bod.

Zadatak:

Koja se vrsta devijantnosti prema teoriji etiketiranja odnosi na primjere krađe uredskoga materijala od službenika ili korištenja službenim automobilom u privatne svrhe, a koji prolaze nekažnjeno?

TOČAN ODGOVOR: primarna (devijantnost)

PODRUČJE ISPITIVANJA: 2. *Pojedinac i društvo*

POTPODRUČJE ISPITIVANJA: 2.1. *Kultura i devijantnost*

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti devijantnost

BODOVANJE: 1 bod – navedeni su svi elementi točnoga odgovora

0 bodova – nije naveden nijedan element točnoga odgovora ili je odgovor nepotpun

6.3. PRIMJERI SKUPINE ZADATAKA

1. PRIMJER

Sljedeći zadatak vezan je za polazni sadržaj.

Nakon polaznoga sadržaja slijede dva zadatka **kratkoga odgovora** u kojima morate odgovoriti riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom.

Odgovore upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Svaki točan odgovor donosi jedan bod.

Zadatak:

Polazni sadržaj

1. Pozorno pročitajte tekst.

Prije više od sto godina malu su djecu, osim roditelja, odgajale i čuvale bake, ujne, strine i ostala rodbina. Kad bi djeca odrasla, radila bi sa svojim roditeljima, a kasnije bi brinula za njih kad bi oni ostarjeli i ne bi više bili sposobni raditi. Danas su obitelji neolokalne i, dok roditelji rade, ulogu čuvanja njihove djece preuzeli su vrtići, a brigu o starim i nemoćnim članovima obitelji i zajednice preuzele su specijalizirane ustanove, tj. domovi za starije i nemoćne.

Zadatci uz polazni sadržaj

1.1. Kojoj vrsti obitelji prema sastavu pripada obitelj u kojoj se unutar zajedničkoga kućanstva mlađi članovi brinu o starijim članovima?

1.2. Navedite jednu funkciju obitelji opisanu u prvoj rečenici teksta.

TOČNI ODGOVORI:

1.1. proširenoj (obitelj)

1.2. socijalizacija / socijalizacijska funkcija / briga / skrb / zaštita / emocionalna podrška

PODRUČJA ISPITIVANJA:

1.1.: 2. *Pojedinac i društvo*

1.2.: 2. *Pojedinac i društvo*

POTPODRUČJA ISPITIVANJA:

1.1.: 2.4. *Obitelj i brak*

1.2. : 2.4. *Obitelj i brak*

OBRAZOVNI ISHODI:

1.1. opisati obitelj kao društvenu instituciju

1.2. usporediti vrste obitelji

BODOVANJE:

1.1.

1 bod – navedeni su svi elementi točnoga odgovora

0 bodova – nije naveden nijedan element točnoga odgovora ili je odgovor nepotpun

1.2.

1 bod – navedeni su svi elementi točnoga odgovora

0 bodova – nije naveden nijedan element točnoga odgovora ili je odgovor nepotpun

2. PRIMJER

Sljedeći zadatak vezan je za polazni sadržaj.

Nakon polaznoga sadržaja slijedi jedan zadatak **kratkoga odgovora** u kojemu morate odgovoriti riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom i jedan **zadatak produženoga odgovora** u kojemu morate odgovoriti s nekoliko rečenica, jasno i sažeto, usmjeravajući se na ono što je bitno za zadatak.

Odgovore upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Točan odgovor u zadatcima kratkoga odgovora donosi jedan bod, a u zadatcima produženoga odgovora jedan ili dva boda.

Zadatak:

Polazni sadržaj

2. Pozorno pročitajte tekst.

(...) Jedinstvenu mediteransku mačevalačku igru koja se samo na Korčuli održala do današnjeg dana, središnju nit lokalnog identiteta. Ples koji se igra stotinu puta na godinu, za turiste i posjetitelje, ali koji se samo taj dan u godini igra isključivo za baštinike korčulanskog blaga.

(...) etimološki 'moreška' najvjerojatnije i dolazi od riječi Maur, Mor. Ta se teorija ponajviše uvriježila u narodu. Prema njoj se moreška prvi put igrala u španjolskoj Leridi sredinom 12. stoljeća, kao prisjećanje na protjerivanje Maura. Potom se proširila cijelim Mediteranom, a u Korčulu je došla preko južne Italije i Dubrovnika u 16. stoljeću.

Prema: National Geographic (br. 8., 2009.)

Zadatci uz polazni sadržaj

2.1. Navedite jedan primjer nematerijalne kulturne baštine opisane u tekstu i navedite jedan hrvatski grad spomenut u tekstu koji je primjer svjetske kulturne baštine pod zaštitom UNESCO-a.

Primjer nematerijalne kulturne baštine iz teksta:

Primjer hrvatskoga grada pod zaštitom UNESCO-a:

2.2. Navedite naziv i objasnite proces kulturne promjene opisan u drugome odlomku teksta.

TOČNI ODGOVORI:

2.1. Primjer nematerijalne kulturne baštine iz teksta: moreška

Primjer hrvatskoga grada pod zaštitom UNESCO-a: Dubrovnik

2.2. MODEL TOČNOGA ODGOVORA:

- (kulturna) difuzija
- procesom (kulturne) difuzije kojim se **nove ideje, ponašanja, vjerovanja i tehnologije prenose s osobe na osobu, s grupe na grupe ili s društva na društvo** pa se tako i moreška kao element kulture jednoga naroda prenijela Mediteranom kontaktima (međusobnim odnosima) na druge narode; u procesu (kulturne) difuzije dolazi **do selekcije i izmjene, što znači da pojedina kultura „izabire” samo neke dijelove druge kulture, dok druge odbacuje ili pak mijenja preuzete elemente i prilagođuje ih sebi.**

PODRUČJA ISPITIVANJA:

2.1.: 2. *Pojedinac i društvo*

2.2.: 3. *Analiza suvremenoga društva*

POTPODRUČJA ISPITIVANJA:

2.1.: 2.1. *Kultura i devijantnost*

2.2.: 3.4. *Društvene promjene*

OBRAZOVNI ISHODI:

2.1. opisati kulturu i njezine sastavnice

2.2. prepoznati kulturne promjene u suvremenome društvu

BODOVANJE:

2.1.

1 bod – navedeni su svi elementi točnoga odgovora (moreška i Dubrovnik ili ples moreška i Dubrovnik ili mačevalačka igra moreška i Dubrovnik)

0 bodova – nije naveden nijedan element točnoga odgovora ili je odgovor nepotpun

2.2.

2 boda

- naveden je proces (kulturne) difuzije **I**
- objašnjen je proces (kulturne) difuzije

1 bod

- naveden je proces (kulturne) difuzije **ILI**
- objašnjen je proces (kulturne) difuzije

0 bodova

- nije naveden proces (kulturne) difuzije niti je objašnjen proces (kulturne) difuzije

7. PRIPREMA ZA ISPIT

Literatura za pripremu ispita iz Sociologije udžbenici su koje je propisalo i odobrilo Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske tijekom protekloga četverogodišnjeg razdoblja.

1. Bošnjak, Z., Paštar, Z., Vukelić, A. 2020. *Sociologija, udžbenik sociologije za srednje škole*. Profil Klett. Zagreb.
2. Dergić, V., Čiček, F., Šoh, S. 2020. *Sociologija, udžbenik sociologije u trećem razredu gimnazija*. Školska knjiga. Zagreb.
3. Fanuko, N. 2004. i novija izd. *Sociologija, udžbenik za gimnazije, izmijenjeno i dopunjeno izdanje*. Profil international. Zagreb.

Popis obrazovnih ishoda za svako područje ispitivanja pristupnicima može služiti kao provjera usvojenoga znanja.

Dobro poznavanje načina ispitivanja znatno će pomoći pristupnicima da uspješno riješe zadatke u ispitima.

Pristupnicima se savjetuje:

- proučavanje područja ispitivanja te primjera zadataka
- rješavanje provedenih ispita.

Način polaganja ispita državne mature kao i mjere koje se izriču u slučaju nedozvoljenoga ponašanja učenika propisani su Pravilnikom o polaganju državne mature (Narodne novine, 1/13, 41/19, 127/19, 55/20, 53/21 i 126/21).

